

Lars Berg i nordnorsk litteraturhistorie

Lars Berg var en usedvanlig allsidig og engasjert mann, allsidig i sine interesser og varm i sitt engasjement.

Vi snakker jo om Lars Berg først og fremst som forfatter, men vi kunne, med god grunn, også snakke om Lars Berg som målmann, som skolemann, som arbeiderpartimann, som motstandsmann, som radiomann og som teatermann. Vi kunne i tillegg også ha snakket om Lars Berg som ustoppelig ildsjel, som uredd kverulant og som slitsom idealist. Det fins sikkert også andre vinklinger, og spørsmålet er jo om man kan se noen sammenheng i all denne ustoppelige aktiviteten, all denne høgmlte energien.

Og joda, selvsagt går det an å se mange slags tematiske sammenhenger både i Lars Bergs liv og i hans forfatterskap. I denne artikkelen skal jeg nøye meg med å legge ei lita ramme rundt Lars Berg, dvs. jeg skal forsøke å plassere han i historia, nærmere bestemt i nordnorsk litteraturhistorie.

Den ramma jeg skal tegne opp, de sammenhengene jeg skal forsøke å peike på, er på ingen måte komplett, for jeg skal nøye meg med å knytte noen kommentarer til bare to av Lars Bergs mange sider. Men det er først og fremst disse sidene som gjør ham interessant for meg, og det er disse sidene som etter mitt skjønn er den viktigste grunnen til at Lars Berg stadig har et eget, tydelig rom i norsk og i nordnorsk litteraturhistorie.

Hvilke sider ved Lars Berg er det så det er snakk om?

For det første vil jeg snakke om Lars Bergs betydning for litteraturens nordnorske menneskebilde. For det andre vil jeg snakke om Lars Bergs funksjon som nordnorsk forfatter. I begge sammenhenger kan vi si at Lars Berg spiller sin favorittrolle, nemlig rollen som nordlending. Samtidig går han inn i rollen som uredd og geskjeftig provokatør, en provokatør med en

fot trygt planta i et bygdesamfunn på Kvaløya, og med den andre foten planta – ikke like trygt, men i alle fall noenlunde stødig – innafor et urbant, intellektuelt miljø i Oslo.

I

Her vil jeg innlede med den påstand at Lars Berg er med på å utvide og dermed med på å forandre litteraturens nordnorske menneskebilde. Det skal jeg forsøke å forklare litt nærmere.

Det litterære bildet av nordlendingene har gjennomgått store endringer gjennom tidene. Om vi tar utgangspunkt i begynnelsen av 1800-tallet, så ser bildet ganske dystert ut. Nordlendingene skildres helst som alvorlige, tunge, trege, og i grunnen ganske primitive. Prost Erik Colban i Kabelvåg hevder i 1814 i en beretning til De norske videnskabers Selskab i Trondhjem at folk i Lofoten «Slæber sine Been efter sig», dels på grunn av tungt fottøy, dels på grunn av de ikke er vant til å gå. Grunnen til dette er at de bor for nært havet, for det er havluften som har ødelagt dem: Havluften har trengt inn i kroppen og gitt dem tykt blod og seige kroppsvæsker. Og ikke nok med at nordlendingene beveger seg på for lavt gear og med altfor lavt turtall: De er også følelsemessig avstumpet, de reagerer for eksempel ikke normalt på ulykker som sykdom og død. «Tungsindighet er derfor en stor Sjeldenhed».

Det tykke blodet medfører også at de ikke er i stand til å romme finere følelser som for eksempel forelskelse. Nei, nordpå finnes bare dyrisk begjær, som «strax finder Tilfredsstillelse».

Nordlendingene er ikke bare primitive, de er også umodne og barnslige og «uden egentlig Character», derfor trenger de en faderlig autoritet – for eksempel en prost? – til å styre seg. Og for å komplettere dette dystre bildet: Nordlendingene er også urenlige og sjuskete, og etter prost Colbans mening har de heller ikke sans for humor: «Vid og Munterhed opliver sjelden den Unge».

Myten om det tykke blodet nordpå holdt seg faktisk ganske lenge i akademiske kretser. En såpass nøktern og opplyst mann som juristen H. H. Schulze fra Solør skrev etter et kort opphold i Vesterålen i 1851 at det er en

kjent sak blant alle medisinerere at nordlendingene trenger dobbel dose av all medisin, ellers virker den ikke. Men ellers er hans erfaring at nordlendingene stort sett er grå og kjedelige, så grå at de ikke engang har noen ordentlig dialekt. En fordel med dem er imidlertid at de ikke er overtroiske, men det er formodentlig fordi de ikke har fantasi nok til å finne på noe å overtro på!

Dette dystre bildet av nordnorsk folkekarakter holdet seg forunderlig lenge. Så sent som i 1923 skriver sogneprest Olaf Holm i sine erindringer at i Nord-Norge har både naturen og folkelivet noe «uhyggelig spøgelsesagtigt» over seg, og han uttrykker sin medfølelse med en kollega som levde hele sitt liv i «denne Afkrog av Verden» hvor han helt sikkert ikke kunne finne «en eneste en det kunne interessere ham at tale med».

Men nå skal det i rettferdighetens navn sies at det også fins andre og mer positive skildringer av nordlendingene: En av de første var amtmann G. P. Blom fra Drammen som kom nordover i 1827 og som i sin reiserapport skriver mye om hvor våken og opplyst nordlandsallmuen er. Man skulle tro det kommer fra lesning, skriver Blom, men det gjør ikke det, det kommer av at nordlendingene er Norges mest bereiste folkegruppe, de ferdes langs kysten fra Bergen til Barentshavet, de er på Lofotfiske og på Finnmarksfiske, de møter fremmede, de omgås utlendinger, enkelte av dem snakker tre-fire språk, de ser og lærer og de hører nytt hele tiden. Resultatet er at de ikke bare blir opplyst og velorientert, de blir også våkne og livate og interessante mennesker.

Men Bloms synspunkt drukner i mengden av negative beskrivelser, myten om de trege nordlendingene var ikke lett å bli kvitt. Fram til 1870 er den klare hovedtendensen den at nordlendinger blir sett på som trege og tunge og ytterst lite sjarmerende. Og landskapet nordpå er like lite sjarmerende – det er tvertimot usedvanlig stygt og rått og direkte hæslig. Språkforskeren Ivar Aasen var en tur på Helgeland i 1841, og han syntes, typisk nok, at «De syv søstre», det praktfulle fjellmassivet ved Sandnessjøen, var «skrækkelige».

Så snur det seg i løpet av 1860- og 70-åra. Romantikkens natursyn får større innflytelse. Landsdelen blir plutselig vakker.

Med romantikkens natursyn kommer også et mer romantisk farget

menneskebilde, et menneskebilde preget av forlokkende elementer som raseblanding, eksotisme, drøm, fantasi, synskhet, Nordlendingen – i alle fall slik han ble skildret i skjønnlitteraturen – ble en spesiell karakter som skilte seg dramatisk ut fra alle andre i Norge. Særlig var han forskjellig fra de kjedelige bønder i dalførene sørøst.

Den som særlig tydelig artikulerte dette synet, var Jonas Lie i sin debutroman *Den Fremsynte* fra 1870. Han representerer, sammen med Bjørnstjerne Bjørnson, også en overgangsfase der nordlendingene får en dobbelt karakteristikk, de er *både* trege og kvikke – dvs. de er trege på land, men desto mer bevegelige når de er ute i båten.

Slik skriver Jonas Lie i innledningen til *Den Fremsynte*:

Finnen på ski med sine rensdyr, kvænen, russen – for ikke at nevne den stadig færdende, på land trøge, men i sin båt kvikke nordlending selv – er urekkelig alle mye mer interessante folk en den grå havrebonde, (sørpå,) hvis fantasi neppe går lenger bort fra hans egen åker enn til det å undres på hvor oppe i utmarken mon gampen nu skal hentes.

Joda, nordlendingen er en interessant person, men han er dessverre fortsatt litt barnslig og karakterløs, hevder Jonas Lie videre:

Såvel samens som den nordlandske allmuesmann er dessuten på barnevis glad i al slags søte slikkerier. // Som oppdagelsesbetjent (detektiv) og diplomat ville han være uvurderlig, dersom han blot hadde hatt mere karakter og ligget mindre barnaktig svakt under for øyeblikkets makt, men her er dessverre hans svage side.

Her ser vi konturene av et nordnorsk menneskebilde som har holdt seg helt fram til våre dager – myten om nordlendingen som en ganske primitiv og enkel sjel, naiv og hjertelig og gjestfri, preget av mye festlig bannskap og generøs umoral, med dårlige tenner, men stort sett i godt humør,

Etter 1900 kom *realismen* nordover, dvs. nå først begynte nordlendingene *selv* å skrive bøker, og derved blir det gamle turistblikket borte, vi får nå et mer nøkternt og sakkyndig syn på nordlendinger som ganske alminnelige mennesker i sitt strev for det daglige brød. Tidligere hadde tilreisende for-

fattere latt de fleste sosiale og religiøse og etniske konflikter blitt borte i salgbar nordnorsk romantisk eksotisme – midnattssol og havblikk og sommeretter og kjærlighet. Nå kommer den nordnorske virkeligheten tydeligere fram i dagen via forfattere som Andreas Haukland fra Mosjøen, som i noen av sine bøker skildrer skarpe klassemotsetninger, og Regine Normann fra Vesterålen, som blant annet tar for seg religiøse og etniske konflikter.

I denne fasen blir den litterære nordlendingen en skikkelse med mange problemer, men i hovedsak dreier det seg om *ytre* problemer, først og fremst sosiale og økonomiske problemer. Bøkene er gjerne godt forsynt med folkelig heroisme, båret fram av fattige, men aktrverdige mennesker.

Utover på 1900-tallet er det selvsagt Knut Hamsun som er den store nordlandsforfatteren med sine store romanverk fra Sirilund og Segelfoss og Sellanrå og Polden.

Det store lerretet Hamsun spenner opp, er, kan man si, i bunn og grunn historia om moderniseringa av Nord-Norge, det vil si Nord-Norges utvikling fra en førmoderne naturaløkonomi til en moderne kapitalistisk økonomi, med de endringer i produksjonsforhold og det forfall i moralske forhold som dette etter Hamsuns mening innebærer.

Hamsuns bøker innebærer på flere måter en mer realistisk og mer sakkyndig skildring av Nord-Norge og nordlendingene. Men på grunn av at hans bøker også har store doser med satire, polemikk og kritikk, og på grunn av at nesten alt han har skrevet, er gjennomvevd av ironi, blir hans realisme ofte borte i et eksotisk og sjarmerende karneval av underlige skikkelser og lystige overdrivelser.

Andreas Markusson, som debuterte i 1925, fortsatte i Hamsuns fotspor med å fortelle om neste fase i moderniseringa av landsdelen – motoriseringa av fiskeflåten etter 1905, fagorganiseringa av fiskerne, sosiale tragedier som følge av oppskrivninga av kroneverdien i 1929. Men Markusson er svært ulik Hamsun i sin fortellerstil – her er verken satire eller ironi eller nevneverdig humor eller språklige lykketreff, her er bare sterk og sakkyndig realisme som lar jevne hverdagsmennesker oppleve autentiske samtidsproblemer på kroppen, og tildels også autentiske historiske episoder som for eksempel stormen mot hvalstasjonen i Meham i 1903.

Lars Berg tilhører samme forfattergenerasjon som Markusson. De hadde begge vokst opp i en fiskebåt, og de hadde begge gått på lærerskolen i Tromsø. Og Lars Berg kunne – akkurat som Markusson – skildre nordlendingene i båten, i naustet, på småbruket, på kjøkkenet, på lærerværelset, i rorbua. – Men Lars Berg gikk videre, han fulgte etter nordlendingene inn på soverommet, han lot dem få problemer med seksuallivet. Seksualangst, impotens, fortielse, skamfølelse – alt dette er problemer og blokkeringer Lars Berg bringer fram i lyset, han går med andre ord mye tettere inn på de hemmelige drivkreftene som er med på å styre oss mennesker. Lars Berg lar altså nordlendingene bli mer fullstendige mennesker, han gir dem større spillerom, de blir ikke holdt fast i en nasjonalromantisk eller nyrealistisk eller landsdelspatriotisk klisjé. Dette innebærer at Lars Berg gjør nordnorsk litteratur *samtidig* med den øvrige norske litteraturen, og det hadde den slett ikke alltid vært, tvert imot hadde den alltid vært ganske mye på etterskudd.

Da romantikken og nasjonalromantikken preget norsk litteratur, omkring midten av 1800-tallet, eksisterte det ikke noe vi kan kalle nordnorsk litteratur. Nord-Norge ble utelukkende skildret utenfra og ovenfra.

Da realismen gjorde sitt inntog i Kristiania i tida etter 1870, flyttet romantikken nordover i bøkene til Jonas Lie og Laura Kieler og etter hvert Knut Hamsun.

Etter 1900 kom realismen omsider nordover, 30 år forsinket, gjennom forfattere som Regine Normann og Andreas Haukland, men da var man sørpå allerede i gang med nyrealismen.

I løpet av 1920-åra fikk Freuds psykoanalytiske teorier fotfeste i Norge, verkene til Adler ble også oversatt til norsk, og det fikk snart følger for litteraturen. «En skitten strøm flommer over landet», skrev Fredrik Ramm forarget i *Morgenbladet* i 1931, og den skitne strømmen, det var bøkene av Sigurd Hoel, Karo Espeset og andre kulturradikalere – og det var særlig disse bøkene interesse for seksuelle problemer som provoserte Ramm og det gode borgerskap. Ekstra provoserende var det selvsagt at litteraturens åpnere diskusjon av seksualitet var kombinert med venstreradikale politiske synspunkter.

I 1934 kom Lars Berg med romanen *Men det var det ingen som visste*, ei

bok som handler om psykisk impotens og skambelagt, problematisk seksualitet. Dermed etablerte han seg som en del av den progressive, moderne, psykoanalytiske, politisk radikale litteraturstrømninga i 30-åra. Og derved gjorde han nordnorsk litteratur *samtidig* med den sørnorske. Fortsatt ser vi sjarken og støa i bakgrunnen, men menneskene var blitt moderne.

For å si det i klartekst: Etter at Lars Berg hadde debutert, var altså ikke seksuelle problemer forbeholdt folk på Frogner, denslags kunne også forekomme på Kvaløya.

II

Da Lars Berg debuterte i 1934, hadde han bodd i Oslo noen måneder, og han var åpenbart blitt påvirket av det litterære og intellektuelle miljøet han fant seg til rette i i hovedstaden. Det høres så enkelt ut når man sier at en nordlending reiser til Oslo og blir påvirket av progressive og toneangivende kretser i hovedstaden. Men sånt skjer jo ikke av seg selv, og i Lars Bergs tilfelle er det interessant å se litt nærmere på hva som skjedde og hvordan han ble påvirket av miljøet i Oslo.

Lars Berg hadde skrevet noveller i flere år og fått dem publisert i Magasinet for alle, da han sommeren 1933 sendte manuskriptet til sin første roman til Gyldendal – *Men det var det ingen som visste*. Harald Grieg i Gyldendal syntes romanen var for dristig, og konsulenten, Sigurd Hoel, syntes siste halvdel av boka måtte omarbeides. Men Sigurd Hoel hadde også mange lovord å komme med:

Her er et absolutt talent – et psykologisk skarpsyn som er alt annet enn vanlig. Skildringen av hvordan en psykisk impotens – eller, om man vil, et asketisk livssyn, en åndelig innstilling, en sann idealisme – utvikles fra de første ufysiske barndomsopplevelser og misforståelser og frem til de fineste voksne spissfindigheter og selvbedrag, er gjennomført både med kraft og klokskap.

Det endte med at Lars Berg gikk til Tiden Norsk Forlag med manuskriptet. Forlagsdirektør Kolbjørn Fjeld syntes også at dette var dristige saker, men han var villig til å ta boka dersom sluttkapitlet – der den psykisk impotente

hovedpersonen overvinner sin seksualangst – ble omarbeidet. Omarbeidelsen tok mange runder, og først etter åtte–ni omarbeidinger ble boka godtatt. Den kom ut 8. desember 1934.

Om det er noen som stadig tror at nordlendinger har et mye friere og mere åpent og fordomsfritt syn på seksualitet enn andre nordmenn, så kan det være instruktivt å se på de sterkt negative reaksjonene i Tromsø-området da boka kom ut. I sin hovedoppgave om Lars Berg gjør Lars Bergs niese, Liv Haug, datter av Lars Bergs søster, Hanna Berg Angell, rede for reaksjonene på boka. Hun forteller:

Ei lærerinne i Tromsø uttalte at ho hadde måttet vaske hendene sine etter å ha lest den første sida i boka, så svinaktig var den. Andre sa at de angret at de hadde brukt penger på ei slik svinbok, for de hadde vært nødt til å brenne den opp allerede før de var kommet halvveis. Hanna Berg gikk på lærerskolen i denne tida, og ho fikk i ukevis slengt spydigheter etter seg fra de andre elevene. – Ho som var søstra til Lars Berg behøvde vel ikke å være så nøye på det. Og familien i Buvika fikk vel også høre at boka var umoralsk og at Lars Berg var et svin. Bygdefolk på Kvaløya hadde vel ikke lest boka, men de ble påvirket av det som sto i avisene. I et intervju med Nordlys i januar 1966 forteller Lars Berg at siden han hadde skrevet en bok om impotens ble han selv beskyldt for å være impotent, og han fikk brev fra modne kvinner som tilbød seg å hjelpe ham ut av problemet.

Og det ble ikke bedre med den neste boka, *Du er den første kvinne*, som kom året etter, i 1935. Her handler det om en guttunge som i oppveksten får lov til å sove i samme seng som den unge hushjelpa på gården, og som etter hvert får lov til å beføle henne. Skildringa av oppspilt barneseksualitet føres fram til det punkt der gutten er blitt såpass kjønnsmoden at han vil fullbyrde forholdet med et samleie, men da han kommer hjem om kvelden, klar til seksuell debut, viser det seg at hushjelpa plutselig har måttet reise hjem, og guttungen står igjen i et følelsesmessig tomrom.

Som voksen utvikler han seg til en travel kvinnebedårer. Alle kvinner er like uimotsætelige, og alle sammen blir han like fort lei av når han har ligget med dem. Til slutt møter han den tidlige hushjelpa igjen, og så skjønner han at det egentlig er henne han har lett etter hele tida, det er hun som er den

første kvinne. Etter at de har ligget sammen, forstår han imidlertid at det var egentlig ikke henne heller, men gjennom møtet med henne får han – eller i alle fall leseren – litt bedre oversikt over hvordan hans skakkjørte, overflatiske, i bunn og grunn følelseskalde og nomadiske seksualitet har utviklet seg.

Nordpå var dommen over den nye boka minst like hard som dommen over den første. Når vi i dag, nesten 70 år seinere, ser tilbake på Lars Bergs første bøker, og på mottakelsen av dem, så kan vi se Lars Berg som et interessant eksempel på en bygdegutt som står med begge beina trygt plantet i bygdas verdier, men som samtidig utfordrer bygdas normer med hensyn til seksualitet. I dette opprøret mot visse sider av oppvekstmiljøet finner han støtte i et radikalt, intellektuelt miljø i hovedstaden.

Lars Bergs innfallsport til dette miljøet var åpenbart Tiden Norsk Forlag. Den første konsulenten Lars Berg fikk i forlaget, var Aksel Sandemose. Etter hvert ble det sterke gnisninger mellom de to, og han fikk en ny konsulent, Olav Dalgard. Mellom disse to utviklet det seg gjennom åra et nært vennskap, preget av stor, gjensidig respekt.

Like viktig som den litterære forlagskonsulenten var den psykologiske konsulenten, nemlig psykologen og forfatteren Ingjald Nissen. Siden han ble så viktig for Lars Berg, må jeg si litt om han.

Ingjald Nissen var fem år eldre enn Lars Berg og allerede etablert som psykolog og forfatter da Lars Berg kom til Oslo i 1934. Ingjald Nissen deltok meget aktivt i debatten om de ulike psykologiske teoriene. Selv om han etter hvert samlet seg mest om Adlers individualpsykologiske linje, så var han også åpen for andre synspunkter. Det spesielle ved Ingjald Nissen fra et forfattersynspunkt var at han ikke bare hadde oversikt over samtidas psykologiske teorier, han var også litterært interessert. Han skrev selv sine fagbøker om psykologi og filosofi i en essayistisk, litterær stil, han hadde i 1931 gitt ut en studie av Ibsens dramaer, og han arbeidet i mange år som bokanmelder i Arbeiderbladet og i Aftenposten.

Lars Berg og Nissen ble kjent etter at Nissen hadde anmeldt Bergs andre bok. Bekjentskapet utviklet seg raskt til vennskap, og fra da av diskuterte Lars Berg psykologiske problem i sine romaner med Nissen.

Etter at Berg flyttet nordover sommeren 1940, foregikk denne disku-

sjonen pr. brev. Nissen gjennomgikk manuskriptene side for side, og skreiv oppsummeringer for hver 20. side. Han kom med forslag til endringer, og han redegjorde for sitt syn på utviklinga av de følelsesmessige reaksjonene til personene i romanen. Denne skriftlige kontakten varte helt fram til i 1960-åra, så det er all grunn til å understreke den betydninga Nissen har hatt for forfatterskapet.

I Lars Bergs tilfelle kan man altså se at det blir et ganske kreativt møte mellom by og land, mellom nord og sør: Hans erfaringer fra bygda og hans egen kreative fantasi blir koblet til helt oppdatert teoretisk perspektiv hos Nissen.

I Bergs forfatterskap finner vi i alle fall to åpenbare eksempler på Nissens innflytelse: Både Berg og Nissen var interessert i psykopatens psykologi. Hos Berg kommer dette fram i *Du skal svare* (1936) der han bl.a. skildrer psykopaten Kristian Skarnes og hans arvelig belastede sønn, Hans.

Nissen ga i 1945 ut boka *Psykopatenes diktatur*, og det han her skriver, stemmer godt overens med Bergs skildring av Kristian Skarnes. Særlig angår dette psykopatens evne til å sjarmere og undertrykke på samme tid, og psykopatens evne til å manipulere følelsene til de mennesker som omgir ham eller henne.

Det andre eksemplet gjelder Nissens drøftinger av hvordan et barns rekkefølge i søskenflokket kan få betydning for barnets psykososiale karakter. I forbindelse med romankvartetten om familien på Skarnes er Lars Berg selv inne på søskenrekkefølgen som en del av forklaringa på at både Hans og broren Kjell blir som de blir.

I 30-åra er altså Lars Berg en forfatter som er helt på høyde med si eia tid. Etter hvert som modernismen i etterkrigstida bredte seg i Norge, kan man si at Lars Berg kom mer og mer i utakt med de formelt sett mer progressive tendensene i samtida, men i 30-åra var han helt à jour.

For å oppsummere: Lars Berg utvida og nyanserte det litterære bildet av nordlendingen, og han gjorde nordnorsk litteratur samtidig med den moderne, progressive, radikale norske litteraturen.

Så kan man spørre: Var nå det så viktig? Og svaret er at ja, det var faktisk det. En viktig oppgave for nordnorsk litteratur har nettopp vært å

kjempe mot et forenklet og unyansert bilde av nordlendingene og av bygdefolk generelt, f. eks. bilder av den eksotiske eller primitive nordlending. I media blei Lars Berg kanskje fordreid til bare å være interessert i den kåte nordlending, men det er selvsagt en sterk forenkling av hans menneskeskildring.

III

I løpet av 30-åra hadde altså Lars Berg etablert seg som forfatter i Oslo, som del av ei moderne strømning, som del av et fruktbart miljø. Men – hva var det så han gjorde? Jo, han valgte å reise nordover igjen.

Han reiste nordover igjen! Han reiste hjem igjen!

Igjen kan vi spørre: Var nå det så viktig? – Og svaret er igjen at ja, det var faktisk ganske viktig, og det var dessuten helt uvanlig: Når en nordnorsk forfatter reiste til Oslo, hadde han vanligvis enveisbillett.

Rekken av eksempler her er veldig lang. Vi kan godt begynne med Elias Blix, som reiste sørover i 1860, og som aldri kom tilbake igjen, annet enn på et par korte besøk. Til Nord-Norge var hans hjarta fest med dei finaste band, men han dro til Kristiania, og han blei professor i hebraisk. Blix tok karrieretoget til Kristiania, og han ble værende der.

Kanskje var det umulig for Blix å vende tilbake, kanskje var det også umulig for neste generasjon nordnorske forfattere å vende tilbake, men de reiste i alle fall sørover og ble boende sørpå alle sammen: Hans Lind dro helt til Sør-Afrika, Andreas Haukland kjøpte seg gård utafor Drammen, Regine Normann ble lærer på Grünerløkka, Julius Sundsvik ble journalist i Moss, Andreas Markusson ble lærer i Odalen, Lars Hansen dro til Horten, Aase Kristoffersen dro til Oslo, og til Oslo reiste også Egil Rasmussen og Kirsten Bergh og Terje Stigen og John Giæver.

Det gjorde forsåvidt også Lars Berg, men han skilte seg ut ved at han vendte tilbake igjen. I 1940 dro han nordover, og der ble han værende. Og ved at han valgte å bli boende nordpå, og ved at han var den krigeren han var, så fikk han en betydning for nordnorsk kulturdebatt og nordnorsk kulturvokster som ingen av de andre forfatterne fikk. Han satt her i Tromsø og

var et stadig like hissig uromoment, engasjerte seg, skrev avisinnlegg, kjempet for teater eller hva det nå kunne være. Etter hvert ble han på den måten en hel liten kulturrevolusjon ganske alene.

Han valgte å bli boende midt i sitt eget kjerneområde, midt i det som var hans eget. Det kan nok være godt for en dikter å ha avstand til tingene og til problemene – det ser vi i Andreas Markussons tilfelle – men Lars Berg valgte å ha dem på nært hold. Kanskje lei diktinga hans under det, men til gjengjeld ble han ikke en fjern røst som satt på Frogner eller i Odalen og talte varmt for nordnorsk kulturreising, han var til stede her, en slags kulturell vekkelserpredikant med et stort misjonskall.

I Oslo-tida holdt Lars Berg foredrag om Bjørnstjerne Bjørnson, og uten sammenligning forøvrig kan vi godt se at Lars Berg realiserer det samme dikterideal som Bjørnson, dvs. forfatteren som et engasjert individ, som en stridsmann som ikke er redd for å våge skinnet sitt, som en provokatør med mot til å pådra seg uvenner og med mot til å skaffe seg et dårlig rykte.

Lars Berg sloss for så mange saker. Skal jeg oppsummere hans innsats, så vil jeg si at det han først og fremst gjorde, var å produsere bevissthet om det å bo i utkanten. Og i den sammenheng ser det ut som om han hadde to hovedsynspunkt:

- For det første at det var *viktig* med et rikt kulturliv ute i distriktene.
- For det andre at det var *mulig å få i stand* et slikt kulturliv.

I dag er denslags holdninger forlengst blitt klisjeer, selvfølgeligheter, men i 1950-åra var situasjonen en helt annen. Lars Berg, sammen med en håndfull andre ildsjeler, var entusiast for Nord-Norge i ei tid da det ikke var in å være det, da det var vanskelig å være det – i ei tid da skolen var søring, da radioen, også lokalradioen, var søring, da presten stort sett var søring, og da Gud helt sikkert var søring. Men Lars Berg sto der som et privat storm-senter og insisterte på å være nordlending og insisterte på at det var helt OK å være nordlending. Og gjennom sin innsats, sitt engasjement forberedte han grunnen for den kulturblomstringa som skjedde i 70-åra – som han dessverre ikke fikk oppleve, men som han helt sikkert ville likt.

Og det er slik jeg tror han vil bli stående i nordnorsk litteraturhistorie: Som provokatør og banebryter i 30-åra, som stridsmann i etterkrigstida, og

som døråpner for den blomstringa i nordnorsk kulturliv som kom etter hans død.

Lars Berg hadde djupe røtter i ei nordnorsk bygd, men han valgte å provosere mange av de holdninger og verdier han kjente fra bygda. I dette opprøret fant han støtte i et urbant, intellektuelt miljø i Oslo, et miljø han åpenbart lærte mye av og hadde mange venner i. Lars Berg vokste veldig som kunstner gjennom denne kontakten med likesinnede i Oslo, men han glemte aldri hvor han innerst inne hørte heime.